

Jaarverslag LWAOW 2023

Algemeen

De in oktober 2022 gehouden Schervendag was reden om de Schervendag die traditioneel jaarlijks in januari wordt gehouden door te schuiven naar 4 maart 2023.

De eerste geplande activiteit in het nieuwe jaar was de stand op duikbeurs Duikvaker in Houten. Door een opstelling langs een doorgaande looproute werd de stand goed bezocht. Uit de vragen van bezoekers blijkt dat veel sportduikers niet de bekendheid hebben om het duiken met onderwaterarcheologie te combineren.

Kennisbevordering

Traditioneel is in maart/april weer een Basiscursus Maritieme Archeologie (BMA) georganiseerd. Het theorieweekend waaraan door 15 cursisten werd deelgenomen kon ook dit jaar gehouden worden in de kantine van het ADC. Uit voorgaande praktijkopdrachten is gebleken dat het inmeten van een wrak onder water moeilijker is dan door de cursisten wordt gedacht. In het theorieprogramma is hier extra aandacht aan besteed, wat dit jaar duidelijk betere resultaten bij de praktijkopgave te zien gaf.

In het verslagjaar is aan 16 cursusdeelnemers (waarvan vier van de cursus 2022) het certificaat Basiscursus Maritieme Archeologie en het internationaal erkende NAS1 certificaat uitgereikt. Voor het Gevorderdenproject Maritieme Archeologie (GMA) is in 2023 één verslag ingeleverd en gehonoreerd met het certificaat Gevorderdenproject Maritieme Archeologie en het certificaat NAS2.

Activiteiten

1. Workshop kanon tekenen

Op 25 maart werd de workshop 'Scheepskanon opmeten en tekenen' gehouden in de ArcheoHotspot in museum Batavialand in Lelystad. Deze workshop maakt deel uit van een serie van drie workshops die de LWAOW in het kader van gespecialiseerde kennisbevordering voor

vrijwilligers organiseert. Nico Brinck, expert op het gebied van historisch scheepsgeschut en schrijver van het boek *Kanonnen van Nederland* gaf naast een uitgebreide informatie over de ontwikkeling van het scheeps-geschut en de bijdrage van de Nederlanders hierin.

Scheepskanon tekenen onder leiding van Nico Brinck (foto: Geert van der Velde). Aan de hand van voorbeelden toonde hij het verschil in documenteren van bronzen en ijzeren scheepskanonnen. Na zijn uitgebreide

uitleg was het de beurt aan de zes deelnemers om de regels voor het documenteren bij de aanwezige kanonnen te beoefenen.

Enkele deelnemers bleken na het nodige meet- en tekenwerk te hebben uitgevoerd al bezig te zijn met het maken van een mooi eindplaatje. De deelnemers waren unaniem van mening dat het opmeten en tekenen leerzaam is omdat je daardoor veel meer details ziet.

2. Project De Kreupel

De in 2022 opgezette workshop *'Wrakmeten onder water'* op wrakken in het Hoornse Hop kreeg een vervolg in het IJsselmeer bij de Kreupel. Hier zijn in het kader van het 13 Provinciën 2023 project door tien LWAOW-ers in het weekend van 19 en 20 augustus verkenningen uitgevoerd. Omdat het zicht onder water in het IJsselmeer slecht tot zeer slecht kan zijn hebben deelnemers voorafgaand aan dit weekend op een duiklocatie met gegarandeerd goed zicht bij Vinkeveen geoefend in het uitvoeren van een opmeting onder water.

Voor de verkenningen bij de Kreupel werd evenals in 2022 voor de verkenningen gebruik gemaakt van de ms Wilhelmina van Piet Greben en de RHIB van Frank Brouwer. Twee dagen werd vanaf de Wilhelmina het wrak KR321 verkend en gedocumenteerd. Met de RHIB heeft een aantal deelnemers die dagen vier verkenningen op in de buurt aanwezige posities uitgevoerd. De resultaten van de verkenningen zijn aan de RCE overgedragen. Ook dit weekend heeft geleerd dat waar door 'ervaren' en 'minder ervaren' deelnemers wordt samengewerkt een goede uitwisseling van kennis plaatsvindt.

3. Veldschool Scheepsarcheologie in Flevoland

Ook dit jaar was er aansluitend aan de voor studenten georganiseerde veldschool maritieme archeologie een week voor de vrijwilligers georganiseerd. Vijf leden van de LWAOW aangevuld met vier geïnteresseerde AWN-ers namen deel aan een programma waarin naast praktijkactiviteiten ook aan informatieve presentaties aandacht werd besteed. De vrijwilligers zijn ingezet bij het verwijderen van sediment uit de bun, het zeven van het verwijderde sediment en het

Sediment verwijderen uit bun (foto: Feiko Riemersma). Scheepshout documenteren (foto: Albert Zandstra).

maken van detailtekeningen. Afsluitend werd door de deelnemers op een leerzame praktijkweek teruggezien.

4. Workshop Scheepshout herkennen, documenteren en behandelen

Zaterdag 7 oktober werd in het kader van gespecialiseerde kennisbevordering de workshop *'Scheepshout herkennen, documenteren en behandelen'* gehouden. In de inleiding merkte Alice Overmeer op dat als gevolg van de vele in uitvoering zijnde bouwactiviteiten regelmatig scheepshout in niet-maritieme context wordt aangetroffen. Aan de hand van de bouw van een schip werden de diverse kenmerken van de onderdelen besproken. Regelmatig kon ze verwijzen

naar voorbeelden in de brochure Scheepshout herkennen en documenteren. Deze handleiding mede door haar samengesteld geeft een goed overzicht van de onderdelen van houten schepen. Na de uitleg over de diverse onderdelen was het de beurt aan de deelnemers om door tekenen, volgens regels in de maritieme archeologie, een stuk scheepshout te tekenen en te documenteren. Deelnemers waren het er over eens dat je door het tekenen meer details waarneemt.

5. Webinar Maritiem Nederland

Maritieme archeologie kent vele onderwerpen. Vaak met allemaal eigen benamingen en termen. Dit was aanleiding voor twee leden de kennis van belangrijke, veel voorkomende onderwerpen in de vorm van webinars, aan vrijwilligers door te geven. In het verslagjaar zijn in drie achtereenvolgende maanden de onderwerpen *'Kaarten, Kaartcoördinaten en Lloyd's Scheepsregister'* besproken.

Voor alle drie onderwerpen was een behoorlijke interesse wat erop wijst dat bij vrijwilligers de behoefte bestaat aan verdieping en verbreding van de kennis voor hun hobby. De organisatie van webinars krijgt komend jaar een vervolg.

6. Schervendag

De op 4 maart gehouden Schervendag werd door ruim 40 deelnemers bezocht en kende een breed palet aan onderwerpen. Het programma begaf zich op het snijvlak van de maritieme archeologie en geschiedenis en relevante onderzoeksmethoden, waarbij zowel vrijwilligers als professionals een podium kregen: -Peter Swart (onderzoeker en werkzaam bij het West-Fries Archief) - 'Fregat Huis te Warmelo (1715). 'Een uitzonderlijk scheepswrak in Finse wateren'; -Jeroen Flamman (Vestigia) - 'Houten sluisconstructie te Monnickendam'; eerste resultaten van het archeologisch onderzoek'; Caroline Vermeeren (archeobotanicus BIAAX Consult) 'Hout onder en boven water: hoe te herkennen, wat ermee te doen?'; -Peter Seinen (Mergor in Mosam) - 'Wrakken langs de Maas en Waal; vijftientig jaar ontdekken en onderzoeken'. -Nico Brinck - 'Klein Hollandia; een Hollands wrak onder de Engelse kust'. In het vaste onderdeel 'Langs de meerpalen' werden de recente activiteiten door LWAOW-leden en anderen in kort bestek gepresenteerd: -Joop Gortemaker (bestuur LWAOW): 'Waarnemingen Hoornse Hop'; -Thijs Coenen (RCE): '13 Provinciën-Project RCE'; - Albert Zandstra (bestuur LWAOW): 'Toelichting op de Algemene Maatregel van Bestuur m.b.t. duikend archeologisch onderzoek' en - Ernie de Jong (Archeos Fryslân):- Archeos Fryslân in vogelvlucht.

PAN Maritiem

Het ingezette traject voor opname van verhalen (ensembles) over wrakken en de vondsten heeft in het verslagjaar een vervolg gekregen. In totaal zijn nu 26 ensembles opgenomen. Het betreft niet alleen wrakken in het IJsselmeer en Waddenzee, maar ook wrakken in de Noordzee zijn opgenomen. Met het bestuur van PAN heeft vier keer overleg plaatsgevonden. Er is een goede samenwerking, met name met Mirjam Kars, om de opname van verhalen uit te breiden. Aan de catalogus is een determinatieboom voor scheepsgeschied toegevoegd. Dit omdat in veel houten scheepswrakken in de Waddenzee en Noordzee vaak scheepsgeschied van diverse makelij wordt aangetroffen. Met het verstrekken van een duidelijke eigendomsverklaring van vondsten van voor invoering van de Erfgoedwet bestaat de mogelijkheid dat vrijwilligers bereid zijn hun vondsten in PAN Maritiem op te nemen.

Samenwerking met RCE en OCW

Samenwerking met de RCE en OCW vond ook in het verslagjaar plaats middels het ingestelde kwartaaloverleg. Aanpassing van het opgravingsverbod is een vast gesprekspunt. De vraag vanuit maritieme vrijwilligers naar het eigendomsrecht van vondsten van voor invoering van de Erfgoedwet blijft ook nog steeds onbeantwoord. Deze vraag blijft mede van belang voor de

medewerking van vrijwilligers aan het PAN-project en daarmee ook voor het publiceren over en het participeren in het behoud van ons maritiem erfgoed.
Het kwartaaloverleg levert en bevordert daarin (helaas) een zeer kleine bijdrage aan verbetering van de samenwerking tussen overheid en vrijwilligers in de onderwaterarcheologie.

Belangenbehartiging Maritieme Archeologie

Mede naar aanleiding van de op de landelijke TV uitgezonden documentaire over het Palmhoutwrak/'De Jurk' hebben Museum Kaap Skil (Marion Barth), Universiteit van Amsterdam (prof. Maarten van Bommel) en de LWAOW (Jeroen ter Brugge) het initiatief genomen voor een initiatiefgroep Belangenbehartiging Maritieme Archeologie. Het maritiem-archeologisch erfgoed kent op zowel korte als lange termijn vele bedreigingen die in intensiviteit zullen toenemen. Te denken valt aan grote infrastructurele (onderwater)werken, klimaatwijziging, visserij etc terwijl de professionele capaciteit te beperkt is om het hiermee noodzakelijk wordende onderzoek uit te kunnen voeren. Om het groter wordende aantal onderzoeken (verkenkend, monitorend, selecterend en opgravend), de 'nazorg' (vondstanalyse, publiceren, conservering, materiaalonderzoek) en publieksparticipatie (vrijwilligersinzet en presentatie van de onderzoeksresultaten in musea en elders) mogelijk te maken zal brede betrokkenheid vanuit het veld nodig zijn. De initiatiefgroep weet zich gesteund door een vrijwel unaniem aangenomen Tweede Kamermotie naar aanleiding van de gepleegde oproep daartoe. Het initiatief is expliciet geen aanklacht tegen de professionele maritieme archeologie.

Bestuur

Het bestuur heeft in het verslagjaar zeven keer vergaderd. Belangrijke bespreekpunten daarin waren de verdere ontwikkeling van de Basiscursus Maritieme Archeologie en het blijven enthousiasmeren van vrijwilligers over ons maritiem erfgoed. Voor verjonging van het bestuur is een eerste stap gezet. In de loop van 2024 zal de huidige secretaris zijn taak overdragen. Met een geleidelijke overdracht is aan het eind van het verslagjaar een aanvang gemaakt.

De in 2022 gepresenteerde notitie 'Drijfhout, deining en dadendrang' kreeg een vervolg in toezending van een manifest aan leden van de Tweede Kamer betreffende de noodzaak van belangen behartiging maritieme archeologie. In het manifest wordt aandacht gevraagd voor de samenwerking van RCE en vrijwilligers. In 2024 zal vervolgoverleg met meerdere betrokkenen plaatsvinden.

In de nieuwsbrief 'Even bijpraten' die in 2023 twaalf keer verscheen werd aandacht geschonken aan diverse activiteiten van LWAOW-deelnemers en de ontwikkelingen in de onderwaterarcheologie. In het verslag jaar heeft een eerste update van het boek Basiskennis Maritieme Archeologie afgerond en is de brochure '*LWAOW in beeld*' gepubliceerd. Hierin wordt een overzicht gegeven aan de verscheidenheid van projecten door vrijwilligers in de maritieme archeologie uitgevoerd.

Bestuurssamenstelling in 2023

Voorzitter:	Jeroen ter Brugge
Secretaris:	Albert Zandstra
Penningmeester	Feiko Riemersma
Algemeen bestuurslid:	Joop Gortemaker
Algemeen bestuurslid:	Kirsten Pollé
Opleidingscoördinator:	Alice Neet
Website:	Niels Nijenhuis
Adviseur kennisbevordering:	Joep Verweij

Deelnemersbestand

LWAOW is een werkgroep van de AWN. Leden van AWN-afdelingen kunnen zich aanmelden als deelnemers (vaak als geïnteresseerde) in de activiteiten van de LWAOW.

In 2023 hebben zich 60 nieuwe deelnemers aangemeld en 47 hebben opgezegd. Hiermee komt het totaal op 360 deelnemers in de LWAOW.